

דרכי אורה

משולחנו של רבינו הגדול מרן ראש הישיבה הגאון רבי מאיר צבי ברגמן שליט"א פרשת תולדות תשפ"ה (55)

זיתן לך האלקים'

לפיכך הרבה להם תורה ומצוות ונתן להם מדת הבחירה כדי שלא יאכלו נהמא דכיסופא וכ"ז מטובו ויושרו של בעל הרחמים, והנה הרשעים והבינונים מנהיגים הקב"ה במידת הרחמים כיון שאינם יכולים להתקיים במדת הדין, אבל הצדיקים והחסידים שיכולים להתקיים במדה"ד א"כ מרחמי הקב"ה לנהוג עמם במדת הדין כדי שירויחו הכל משורת הדין ולא יהי' להם כיסופא כלל ולכן מדוקדק הכל עד חוט השערה ממש. והנה ודאי לא טעה יצחק להחשיב עשו לצדיק, כהמבואר ברש"י פס' ג' שהזהירו שלא יאכילנו נבילה ולא מן הגזל, ובפס' כ"א גשה נא ואמושך בני פרש"י אמר יצחק בלבן אין דרך עשו להיות ש"ש שגור בפיו, אלא דמ"מ ציד בפיו ולא החזיקו לרשע גמור ולכן הסכים לברכו, אבל זה ודאי שידע יצחק שא"א לברך את עשו אלא במידת הרחמים, וידעה רבקה דבר זה ולכן אמרה ליעקב לפני ה', כיון שרצתה שיעקב הוא זה שיקבל הברכות במדת הרחמים וזה הפירוש לפני ה', אמנם כשנכנס יעקב ולא הכירו יצחק וראה שש"ש שגור בפיו וירח ריח בגדיו כריח שדה אשר ברכו ה', נתעורר יצחק לברכו במדת הדין שזהו הטוב האמיתי למי שיכול לעמוד בזה, ולכן אמר ויתן לך האלקים מטל השמים, והיינו בשם אלקים שהוא מדת הדין, ולכן יש בברכות אלו והי' כאשר תריד ופרקת עולו מעל צוארך, כי הברכות במדת הדין ניתנו ורק כשיעקב משתכר זאת בדין.

וְרַבְקָה אָמְרָה אֵל יַעֲקֹב בְּנֵה לְאִמְרֵי הַנָּה שְׁמַעְתִּי אֶת אָבִיךָ מְדַבֵּר אֵל עֲשׂו אַחִיךָ לְאִמְרֵי הַנָּה הַבִּי'אָה לִי צִיד וְעֲשֵׂה לִי מִטְעָמִים וְאֶכְלָה וְאֶבְרַכְכָּה לְפָנַי ה' לְפָנַי מוֹתִי (כ"ז, ו - ז)

באמת יצחק לא אמר לפני ה' ורק רבקה הוסיפה כן, ונראה עפ"י ד' התו"ח ב"ק נ' א' לבאר הגמ' שהקב"ה מדקדק עם הצדיקים כחוט השערה, לפי שהקב"ה דן את הצדיקים במדת הדין בלבד כיון שיכולין לעמוד בדין וכו' אבל כשדן את הרשעים משתף ומקדים מדת הרחמים למדת הדין, והוסיף לפרש עפ"י הא דאיתא במדרש הביאו רש"י ז"ל ריש פ' בראשית ברא אלהים ולא נאמר ברא ה', שבתחילה עלה במחשבה לבראתו במדת הדין ראה שאין העולם מתקיים והקדים מדת הרחמים ושתפה למדת הדין, ולכאורה קשה מאי קמ"ל קרא מה שעלה במחשבתו יתברך, וצ"ל כדפי' דמחשבתו יתברך קיימת וכשהוא דן את הצדיקים במדת הדין בלבד הוא דן אותן כמו שעלה במחשבה לפניו לפי שהן יכולין להתקיים עפ"י שורת הדין, אלא שבתחילה עלה במחשבה לפניו לדון את כל העולם בכלל עפ"י שורת הדין, כיון שראה שאין העולם כולו מתקיים שיתף רחמים לדין מיהו הצדיקים כיון שיכולין להתקיים כדקאי קאי עי"ש.

ופשטות הדברים שהקב"ה רוצה בטובת בריותיו והוא מקור הרחמים, וכל בריאת העולם כדי להטיב עם בריותיו, ורצה הקב"ה ליזכות את ישראל

קול יעקב וידי עשו

ונראה להוסיף בזה, שהרי כשאמר יצחק 'הקול קול יעקב והידיים ידי עשיו', דברים אלו נאמרו ביחס ליעקב שלבש את עורות גדיי העזים על ידיו, ועליו אמר יצחק שקולו הוא קול יעקב וידיו הם ידי עשיו, כלומר שבאמת גם הקול וגם הידיים היו של יעקב, ורק כלפי חוץ היה נראה כאילו ידיו הן ידי עשיו. וכך י"ל גם על דרשת חז"ל, שבאמת הן הקול והן הידיים הכל יגיע מכחו של יעקב, כי יעקב במעשיו הוא זה שיקבע אם ידי עשיו תהיינה שולטות, רק שמבחינה חיצונית נראה הדבר כאילו עשיו הוא זה שמפריע ליעקב.

ולכאורה יש לתמוה על דברי יצחק לעשיו 'והיה כאשר תריד ופרקת עולו מעל צוארך' ופרש"י כלומר כשיעברו ישראל את התורה, ויהיה לך פתחון פה להצטער על הברכות שנטל, ופרקת עלו וגו'. ולכאורה אינו מובן מה פתחון הפה שיהי' לעשיו, דהא לא התנה יצחק את הברכות בכך שישאל ישמרו את התורה, ולד' המעלות התורה י"ל שהרי יצחק אמר תנאי לפני שהחל לברך את יעקב – 'הקול קול יעקב והידיים ידי עשיו', ורק בתנאי זה חל ה"ויברכהו וגו'. רק אם יהי' הקול קול יעקב אזי ימסרו לו גם ידי עשיו, אך אם לא יהי' הקול קול יעקב יחזרו ידי עשיו לעשיו, ולכן אמר יצחק לעשיו 'והיה כאשר תריד ופרקת עולו מעל צוארך'.

הקול קול יעקב והידיים ידי עשיו (כ"ז, כ"ב)

בילקוט (רמז קטו) בזמן שהקול קול יעקב אזי אין ידי עשיו שולטות ובזמן שאין הקול קול יעקב – ידי עשיו שולטות ע"כ, והוא היפך משמעות הפס', שהרי פשטות הכתוב משמע שבאותו זמן שהקול קול יעקב יהיו הידיים ידי עשיו, ולפי דברי חז"ל אלו שני מצבים סותרים שאינם יכולים להיות ביחד, אלא או שיהי' הקול קול יעקב, או שיהיו הידיים ידי עשיו. וכ' בס' מעלות התורה (עמ' עא): ונראה דה"פ דלכאורה קשה, כי בפס' כתיב 'והקול קול יעקב והידיים ידי עשיו ולא הכירו וגו', וסוף הפס' 'ויברכהו' ולא כתב שום ברכה אלא מתחיל בפסוק של אחריו 'ויאמר אתה זה בני עשיו וגו' ואח"כ כתיב 'ראה ריח בני כריח שדה וגו' ויתן לך וגו', וא"כ מה ברכו בראשונה. לכן מפרש המדרש דה"פ דברכו בשניהם, והוא קולו של יעקב דהיינו למוד תורה ואז יהי' לו ג"כ הידיים ידי עשיו ויהי' לו כח כמו עשיו ולא יוכל שום אדם ואויב לשלוט עליו, ואם ח"ו לא יהי' לו קולו של יעקב אז לא יהי' לו הידיים ידי עשיו, שירפו ידיו וישלטו עליו האויבים. והשתא ניחא המדרש הנ"ל כל זמן שאין קולו של יעקב מצפצף בבתי הכנסיות ובבתי המדרשות אז נשאר הידיים לעשיו, אבל כשקולו של יעקב מצפצף אז יהי' הידיים של עשיו ליעקב ויהי' הכח אליו, ולא יוכלו הידיים של עשיו לשלוט עליו עכ"ל.

בכיה נקי'

אנו שדמעותינו תדירין ביום ובלילה כלחם על אחת כמה וכמה, שנא' (תהלים מב) היתה לי דמעתי לחם יומם ולילה, אמר דוד, אל דמעתי אל תחרש עכ"ל הילקוט. והמדקדק בדברי חז"ל אלו, יראה בלשונם הזהב שלא כתבו על כל הג' דמעות 'הם האכילום לחם דמעה', אלא 'והיא האכילתם', ונראה דב' הדמעות שמימינו ומשמאלו כיון שיצאו מעינינו

וְיִאֲמַר עֲשׂו אֵל אֲבִיו הַבְּרָכָה אַחַת הוּא לְךָ אָבִי בְּרַכְנִי גַם אָנִי אָבִי וְיִשְׂאֵא עֲשׂו קוֹל וַיִּבְךְ (כ"ז, ל"ח)

בילקוט (רמז קטו) ג' דמעות הוריד עשו, א' מימינו וא' משמאלו וא' נסתלקה בתוך עינו והיא האכילתם לחם דמעה ותשקמו בדמעות שלישי. אמרו ישראל, עשו הרשע על שהוריד ג' דמעות נתמלא רחמים עליו,

הי' זה למראה לפני שיראו שהנה בוכה הוא, אבל הדמעה השלישית שנסתלקה בתוך עינו היתה זו בכי נקי בלא תערובת של לפני, אלא בכי נקי עצמית שכאב לו באמת אבדן הברכות, והיא האכילתם לחם דמעה ותשקמו בדמעות שלישי, היינו הדמעה השלישית של עשו. ובפתרת מחר חודש (שמואל כ', מא) וישקו איש את רעהו ויבכו איש את רעהו עד דוד הגדיל ופירש"י שדוד הרבה לבכות, וצ"ע מאי קמ"ל קרא שדוד הגדיל לבכות יותר מיהונתן, הא פשיטא שדוד בכה בשמעו ששאל רוצה להרגו והוא צריך לברוח ממנו, משא"כ יהונתן שנשאר סמוך על שולחן אביו המלך.

ואקדים בזה מעשה ששמעתי מדודנו הגדול מרן הגאון רא"ז מלצר זצוק"ל שסיפר בסעודת שבת על גודל צדקתו ותמימותו של הגאון ר' ברוך דב לייבאוין זצוק"ל ראש ישיבת קמניץ, שהי' רגיל עמו ופעם אחת עסקו ביישוב הלכה קשה ברמב"ם וכ"א מהם יישב הדברים עפ"י דרך לימודו, והגרא"ז מלצר אמר שהיישוב שלו יותר מרווח בדברי הרמב"ם, וסיפר הגרא"ז מלצר שלאחר זמן נודע שהגרב"ד אמר בשיעור שבועי את שני התירוצים על הרמב"ם, והיינו את התירוצי

שלו עצמו, וגם את תירוצו של הגרא"ז מלצר, ואח"כ הוסיף שהתירוצי של הגרא"ז מ יותר מרווח משלו, ואמר הגרב"ד: "ר' איסר זלמן בעצמו אמר לי שתירוצו יותר טוב". המורס מזה, כמה החשיב הגרב"ד את הגרא"ז וכמה תמים הי' במחשבתו כי הגרא"ז מ שאמר שתירוצו יותר טוב לא הי' זה כלל מחמת נגיעה שזה הי' תירוצו, אלא הכל בכונה נקי חיפוש האמת בתורה, והגרב"ד אמר זה גופא בשם אומרו, כי ההכרעה שהתירוצי של הגרא"ז מ יותר טוב, גם זה שמע מהגרא"ז מ זצוק"ל. ונראה שזהו הביאור במקרא זה 'עד דוד הגדיל', שדוד ויהונתן לא בכו בנגיעה עצמית, אלא כל אחד בכה בכוונות אחרות טהורות על היפרד הנאהבים והנעימים שכל אחד צריך ללכת לדרך אחרת, וכשתימצי לומר הכי דייק קרא 'ויבכו איש את רעהו' כל אחד בכה על צרת רעהו, ועל בכי נקי כזאת מצייני הפס' כי דוד הגדיל וזהו שבח גדול לדוד. דמעה נקי כזאת, דמעה אחת טהורה הבאה מטוהר לב, היתה לעשו בשמעו כי הפסיד את ברכתיו של יצחק, והיא הבקיעה שחקים והאכילתם לחם דמעה ותשקמו בדמעות שלישי.

שנאת עשו ליעקב על סדר הברכה

את בכורתו לו, ומה עוד שראה שיצחק הסכים ואמר לו 'גם ברוך יהיה' וגם לא הי' צריך את ברכת יעקב ויתן לך מטל השמים וגו' שפירשוהו חז"ל על עניני העולם הבא, ולא על הברכה ההיא היתה שנאתו, אלא על הברכה אשר ברכו אביו אותו עצמו את עשיו, וזהו מה שתרגם היונתן על סדר הברכה אשר ברכו והיה כאשר תריד ופרקת עולו מעל צווארך, ועיין בפסוק מ' ביונתן ובתרגום ירושלמי וכד ימנעון גרמיהון בניו דיעקב דלא למלעו באורייתא ולא למיטר פקודיא, הא בכך תהא פריק ניר שעבודה מעל צוורך, וסדר זה חרה לו מאד כי ידע שיעקב איש תם יושב אהלים לא יעזב אהל התורה לעולם, וזהו מה שחרה לו וישטום עשו את יעקב.

ומה מאד נפלאים לפ"ז פירוש היונתן 'יקרבו ימי אבל אבי' שיעקב יחלש בלימוד התורה בימי האבילות אז יוכל להתגבר עליו, וזהו סוד השנאה של עשיו ליעקב, שנאת תורת יעקב, ישיבת יעקב בבתי מדרשות ועוסק בתורת ה', זהו שורש ומקור השנאה, ועיין בשבת דפ"ט ע"א הר סיני הר שירדה שנאה לעכו"ם עליו ודוק.

וְיִשְׁטֹם עֶשָׂו אֶת יַעֲקֹב עַל הַבְּרָכָה אֲשֶׁר בָּרַכוּ אָבִיו וַיֹּאמֶר עֶשָׂו בְּלִבּוֹ יִקְרָבוּ יְמֵי אָבִי אֲבָל אָבִי וְאַהֲרָגָה אֶת יַעֲקֹב אֲחִי (כ"ז, מ"א)
בתרגום יונתן: 'ונטר עשו שנא בלביה על יעקב אחוי על סדר ברכתא די ברכיה אביו ואמר עשו בלביה כו' מתעכב אנא עד זמן דימטון יומי אבלא דמיתת אבא ובכך אנא קטילת ית יעקב אחי כו' ע"כ, וראיתי בפי' יונתן שכתב וז"ל: 'יומי אבלא דמיתת אבא' רצונו כשיהי' יעקב אבל ואז לא יעסוק בתורה דמגני ומצלי אותו ואז אוכל לו ע"ד והי' כאשר תריד ודוק, ודבריו צריכים ביאור מנ"ל פירוש זה.

והנראה בזה דהנה דברי היונתן צריכים ביאור, על מה שתרגם ונטר עשו שנא בלבי' כו' על סדר ברכתא כו' ומשמע דלמדו דעיקר השנאה שהי' לעשו על יעקב הי' על סדר הברכה, ולא על הברכה עצמה שלקח יעקב מעשו, ונראה דהכתוב דחקו ליונתן לפרש כן, דהנה ראיתי בס' בינה לעתים (דרוש ס') שהקשה אחר ששנאתו הי' ליעקב למה תלה באביו ואמר 'על הברכה אשר ברכו אביו' הו"ל לומר לקח מאביו עיי"ש מש"כ, ואמנם לפי מה שתרגם היונתן יתיישב היטב דעל הברכה אשר בירך יצחק את יעקב לא שנא אותו שנאה גמורה בלבו כי סו"ס ידע שמכר

במהלך השנים ובפרט לקראת שבתות החורף בהם לילות השבת ארוכים, נוהג רבינו הגדול מרן שליט"א לעורר את בני הישיבות לחיזוק שקידת לימוד התורה הק' בימי שישי - שבת. ע"כ הננו לצרף את מכתבו משנת תשס"ט שנכתב לבקשת א' מגדולי ראשי הישיבות שליט"א "הורגים שני ימים"

בס"ד ח"י אייר ל"ג בעומר תשס"ט

בקשוני כמה מלומדי הישיבות, שברצונם לעשות למען חיזוק הלימודים בימי שישי וש"ק בשביל בחורי הישיבות. הנה ידוע שרבינו הגדול ראש הישיבה מרן בעל האבי עזרי זצ"ל היה אומר על ימי שישי וש"ק בזה"ל: "הורגים שני ימים", והרי יום שישי ושבת הם שליש מהימים, ובדאי דצריך להתכונן לשבת בע"ש, וגם צריך לנוח בשבת, אלא דלכל דבר יש מידה, אלא שלא חושבים ומתבוננים כלל.

"הורגים שני ימים"! והיה אומר שאחת מהנהגות הישיבות היתה בהם קיום סדר לימוד קצות החושן, או שב שמעתתא, או נתיבות המשפט, והיה מוסיף שספר קצות החושן זה לימוד קל, והקושיה מעוררת לחפש תירוצי, ומה רבה זכותו של מי שבא ללמוד בימי שישי ושבת שעי"ז גורם לבחורים אחרים שיבואו, וכן להיפוך אם גורמים ח"ו רפיון לאחרים, ואל יחשוב האחד שאינו משפיע, כי כל אחד הוא משפיע, עכ"ד.

וידוע מה שהביאורי הגר"א (או"ח ר"צ ס"ב) בשם הירושלמי שלא נתנו שבתות וימים טובים אלא לעסוק בהם בתורה.

ומקובל בשם החפץ חיים זצ"ל ע"פ האור החיים (שמות כ, י) שכל מצוה שעושים בשבת ערכה ככל תרי"ג מצוות, וא"כ לפי מש"כ הגר"א (שנות אליהו פאה מ"א) שכל תיבה ותיבה של דברי תורה היא מצות עשה בפני עצמה, נמצא בשתיבה של לימוד בשבת מקבלים שכר כתר"ג מצות ביום חול. ובבן איש חי בפרשת שמות כתב בשם המקובלים דגדול הפועל הנעשה מעסק התורה ביום שבת אלף פעמים יותר מן הנעשה מעסק התורה של ימות החול, ומפי השמועה שמענו שמרן החזון איש זצ"ל היה אומר שיש סוגיות בש"ס דאת עומק הסברא שבהם הוא מבין יותר בשבת.

ומה יש עוד להוסיף בזה, יבורכו המעוררים והמסייעים בזה. ויה"ר שנזכה בקרוב שאור התורה יאיר לכל ישראל, ונזכה לגאולה באור חדש על ציון תאיר.

החותם לכבוד התורה ולומדיה

